

dr Marta Walkusz

Biblioteka Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

 0000-0003-0849-3818

Księgozbiór muzyczny Paula Friedricha Damme (1864–1925) jako źródło informacji o kulturze muzycznej Gdańska i Sopotu w pierwszej połowie XX wieku. Stan badań nad odtworzeniem inwentarza muzycznego sygnowanego dawną sygnaturą A

Artykuł jest kontynuacją badań nad pochodzeniem dawnej, niemieckiej sygnatury bibliotecznej (dalej: sygnatury A) znalezionej w drukach muzycznych przechowywanych w Bibliotece Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku oraz uzupełnieniem wiedzy o kulturze muzycznej Gdańska i Sopotu w pierwszej połowie XX wieku. W obrębie badanego zasobu nutowego odkryto dwie nieznane wcześniej kolekcje radnych Gdańska. W niniejszej pracy, na podstawie znalezionych znaków własnościowych, omówiono działalność niemieckich organizacji kulturalnych w czasie II wojny światowej oraz scharakteryzowano księgozbiór Paula Friedricha Damme (1864–1925). Najważniejszym wynikiem badań proveniencyjnych jest odkrycie, że doktor prawa, bankier oraz radny Gdańska P. Damme był również czynnym muzykiem wiolonczelistą koncertującym m.in. w Sopocie i w Mediolanie, zaś zbiór nut był gromadzony przez niego w sposób intencjonalny i pełnił funkcję materiału wykonawczego.

Słowa kluczowe: Paul Friedrich Damme (1864–1925) ; muzykalia ; księgozbiory prywatne ; badania proveniencyjne ; Gdańsk ; Sopot ; kultura muzyczna ; II wojna światowa

Wstęp

Artykuł stanowi drugą część¹ wyników badań nad zbiorem nut sygnowanych tzw. sygnaturą A znalezionych w zbiorach Biblioteki Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku (dalej: Biblioteka aMuz), której proveniencja nadal nie jest do końca ustalona. Budowa i numeracja tej dawnej sygnatury oraz innych znalezionych numerów ewidencyjnych została już omówiona w pierwszej części badań, tutaj jednak znajduje się kontynuacja tej kwestii oraz prezentacja katalogu nut ułożonych według tej dawnej sygnatury z pominięciem egzemplarzy z kolekcji Friedricha Wilhelma Jünckego (1842–1897). W drukach tak sygnowanych znaleziono wpisy własnościowe kilku osób, spośród których wyodrębniono dwie interesujące kolekcje: omówiony już księgozbiór Jünckego oraz zbiór Paula Friedricha Dammego (1864–1925), który chcę scharakteryzować w niniejszej pracy. W odróżnieniu od części księgozbioru należącego do kolekcji Jünckego, w którym z wyjątkiem sygnatury A nie było innych znaków świadczących o jej możliwym pochodzeniu, w zbiorze Dammego można znaleźć przede wszystkim pieczęcie Gaumusikschule Danzig–Westpreußen, należało więc badania nad kulturą muzyczną Gdańska poszerzyć o czasy II wojny światowej. Dodatkowo, zbieżność adresu zamieszkania Dammego oraz siedziby Gaumusikschule pozwala domyślać się dalszych losów księgozbioru po śmierci kolekcjonera. Rodzaj muzyki w kolekcji oraz notatki pozostawione w egzemplarzach rzucają również nowe światło na pozazawodową działalność Dammego – czynne muzykowanie, a tym samym cel, dla którego Damme zgromadził prezentowane tytuły. Reasumując, kolekcja nutowa odkrywa interesujący fakt dotyczący życia koncertowego Sopotu na początku XX wieku a także uzupełnia informacje na temat kultury muzycznej Gdańska w czasie II wojny światowej.

Sprawa dawnej sygnatury A

Jak wspomniano we wstępie, w Bibliotece aMuz znajdują się nuty sygnowane ponemiecką sygnaturą porządkującą nuty zgodnie z obsadą wykonawczą. Obok rodzajów sygnatur wymienionych w artykule o kolekcji Jünckego odkryłam jeszcze jeden symbol: Ad – obejmujący najprawdopodobniej utwory na organy

1 Pierwsza część: M. Walkusz, *Odkryty księgozbiór nutowy Friedricha Wilhelma Jünckego (1842–1897) jako początek badań nad odtworzeniem dawnego inwentarza muzycznego*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” Tom 17 Nr 3 (2023), s. 445–470.

solo² – niestety znalazłam tylko jedną reprezentację z tej sygnatury, więc nie ma potwierdzenia tej tezy. Mimo obecności wielu różnorodnych wpisów proveniencyjnych, nie udało się ustalić, z jakiego okresu pochodzi ta sygnatura oraz jaka instytucja bądź osoba ją nadała. Obok przebadanej już kolekcji nutowej właściciela gdańskiej winiarni i radnego Gdańska F.W. Jünckego drugą kolekcją, jaką udało się wyodrębnić są nuty z wpisami własnościowymi P.F. Dammego – doktora prawa oraz bankowca, syna Richarda Theodora Dammego (1826–1916)³. W latach 1907–1910 P.F. Damme był członkiem gdańskiej Rady Miejskiej, w latach 1908–1919 zasiadał we władzach Rady Kupców, zaś od 1920 r. był prezesem Izby Handlowej (*Handelskammer*). Po śmierci ojca został współwłaścicielem *Danziger Privat-Aktien-Bank*⁴. Jest autorem lub współautorem rozpraw z zakresu prawa handlowego i gospodarki związanej z portem gdańskim⁵.

Istotną informację stanowi fakt, iż rodzina Dammów od 1904 r. mieszkała w kamienicy przy ulicy Karrenwall 7 (obecnie jest to ul. Okopowa, budynek nie istnieje, w tym miejscu znajduje się stacja Szybkiej Kolei Miejskiej Gdańsk–Śródmieście), zbudowanej na zlecenie Richarda przez Ernsta Augusta Schade (1865–1929) i tam również, do 1922 r., mieściła się siedziba Banku. Adres ten pojawia się na pieczęci własnościowej Paula Dammego w dwóch egzemplarzach nut, m.in. w *Kwartecie* Antonína Leopolda Dvořáka (1841–1904, Fot. 1a,b).

2 Zob. J.S. Bach, *Ausgewählte Klavierwerke*. B. 3. N. 9. *Präludium und Fuge* Cis moll. N. 10. *Fantasie und Fuge* D dur. N. 11. *Fantasie und Fuge* A moll, Joh. Seb. Bach ; für die Orgel bearbeitet von Max Reger, Leipzig: Jos. Aibl Verlag G.m.b.H., copyright 1902 (Wien, VII. Seidergasse 3–9: Stich und Druck von Jos. Eberle & Co.). 35 stron ; 34 cm. Znak wyd. 3032–3034. Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 4311.

3 Bankier, kupiec i radny Miasta Gdańska w latach 1861–1902, właściciel firmy zajmującej się handlem zbożem oraz współdziaławiec *Danziger Privat-Aktien-Bank*, współwłaściciel akcji Towarzystwa Akcyjnego „Weichsel”. Wyróżnił się wszechstronnymi zasługami dla Gdańska – związanymi z transportem kolejowym, usprawnieniem handlu oraz rozwojem sieci wodno–kanalizacyjnej, za które Rada Miasta w 1897 r. nadała mu honorowe obywatelstwo, zob. M. Gliński, *Richard Theodor Damme* [w:] *Gedanopedia*, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DAMME_RICHARD_THEODOR_bankowiec_honorowy_obywatel_Gda%C5%84ska_by%C5%82y_patron_ulicy [dostęp 28.10.2024].

4 Tenże, *Paul Friedrich Damme, bankowiec, radny* [w:] *Gedanopedia* [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DAMME_PAUL_FRIEDRICH_bankowiec_radny [dostęp 28.10.2024].

5 M.in.: P. Damme, *Die Technik des Danziger Getreidehandels*, Jena [1909]; H.Scholtz, P. Damme, *Ansprachen über Wünsche für die künftige wirtschaftliche Entwicklung Danzigs [...]*, Danzig 1918; P. Damme, *Danzig sein Hafen und sein Hinterland*, Berlin 1919.

Fot. 1 a,b. Pieczęćka własnościowa P. Dammego z adresem zamieszkania „Danzig, Karrenwall 7” [w:] A. Dvořák, Quartett für 2 Violinen, Bratsche und Violoncell op.51, Berlin: N. Simrock G.m.b.H., 1879 (Leipzig : Lith. Anst. v. C.G.Röder). 4 głosy ; 33 cm. Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 2990. Zdjęcie: Marta Walkusz

Znakami proweniencyjnymi, które pojawiają się w nutach z sygnaturą A, zarówno w zbiorze P.F. Dammego, a także poza wszelkimi kolekcjami są pieczęćki Izby Kultury Wolnego Miasta Gdańska (*Landeskulturkammer der Freien Stadt Danzig*)⁶ oraz Okręgowej Szkoły Muzycznej Gdańsk–Prusy Zachodnie (*Gaumusikschule Danzig–Westpreußen*). *Landeskulturkammer der Freien Stadt Danzig* powstała w 1935 r. Jej pracownicy zostali podzieleni na grupy ze względu na specjalizację. Zadaniem grup było planowanie niemieckich wydarzeń

6 Dotychczas w Bibliotece aMuz znaleziono tylko dwa egzemplarze z tą pieczęćką: J.S. Bach, *Kompositionen für die Laute*, ubertr. und hrsg. von Hans Dagobert Brugger, Wolfenbüttel: Zwisslers Julius Verlag (Inh. Georg Kallmeyer), 1925, nr inw. N 7459 oraz G.F. Telemann, *Sechs Duette* für zwei Flöten oder zwei Geigen oder zwei gleiche Blockflöten (1727), Wolfenbüttel–Berlin: Georg Kallmeyer Verlag, 1934, nr inw. N 4291.

kulturalnych w Wolnym Mieście Gdańsku w sposób uniemożliwiający i dyskryminujący wydarzenia polskie, np. poprzez wynajmowanie wszystkich sal na liczne koncerty, wywyższanie literatury i muzyki niemieckiej nad polską, zmuszanie Polaków do reklamowania wydarzeń kultury niemieckiej, itp⁷. Jak pisze Sylwia Grochowina, w 1939 r. Adolf Hitler zwrócił uwagę, że rejon Prus Zachodnich w sposób szczególny związany jest z kulturą niemiecką i podkreślił, że należy przywrócić jego kulturową misję⁸. Potrzebę przywrócenia niemieckości Gdańskowi podkreślano również w niemieckiej prasie propagandowej⁹. W utworzonym w 1939 r. Okręgu Rzeszy Gdańsk – Prusy Zachodnie, podobnie jak i w pozostałych Okręgach, powołano okręgową organizację ogólnokulturową *Kulturwerk Deutsches Ordensland* (Dzielo Kulturalne Niemieckiego Kraju Krzyżackiego), współpracującą z administracją państwową i mającą na celu kontrolę nad sukcesywną pracą kulturalną, wsparcie dla artystów i stworzenie im warunków do odbudowy kulturowej Niemiec. W tym celu podporządkowano *Kulturwerkowi* wszystkie działające w Okręgu stowarzyszenia artystyczne, m.in. muzyczne: *Konzertring Danzig–Westpreussen* (Koło Koncertowe Gdańsk–Prusy Zachodnie), *Ausstellungsgemeinschaft Danzig–Westpreussen* (Stowarzyszenie Wystawiennicze Gdańsk – Prusy Zachodnie), *Gemeinschaft für Alte Musik* (Towarzystwo Muzyki Dawnej) i powołaną w 1943 r. organizację *Arbeitskreis für zeitgenössische Musik* (Grupa Robocza do Spraw Muzyki Współczesnej). Wobec powyższego musiała istnieć placówka szkolna zajmująca się kształceniem muzycznym i upowszechnianiem niemieckiej muzyki. W książce adresowej na lata 1940–1941 wydanej przez A.W. Kafemanna wymieniane jest główne biuro Państwowej Szkoły Muzycznej (*Hauptgeschäftsstelle Landesmusikschule Danzig*, Langgasse 30 – obecnie ul. Długa)¹⁰. Natomiast nazwa *Gaumusikschule* pojawia się w książce adresowej w 1942 r., również przy ul. Langgasse 30¹¹, a także w książkach o charakterze metodologicznym w zakresie techniki gry na fortepianie¹². Muzyczna szkoła okręgowa stanowiła istotne wsparcie dla

7 W. Diewerge, *Der neue Reichsgau Danzig–Westpreußen. Ein Arbeitsbericht vom Aufbauwerk im deutschen Osten*, Berlin: Junker und Dünnhaupt Verlag, 1940, digitalisierte Version © 2014, s. [49].

8 S. Grochowina, *Polityka kulturalna niemieckich władz okupacyjnych w Okręgu Rzeszy Gdańsk–Prusy Zachodnie, w Okręgu Rzeszy Kraj Warty i w Rejencji Katowickiej w latach 1939–1945*, Toruń 2013, s. 120.

9 „Danziger Neueste Nachrichten” Nr 140 (46. Jahrg.) z dn. 19. Juni 1939, s. 1.

10 *Danziger Einwohnerbuch mit allen eingemeindeten Vororten und Zoppot 1940–1941*. T. III, Danzig: A.W. Kafemann, 1940–1941, s. 23.

11 *Danziger Einwohnerbuch : mit allen eingemeindeten Vororten und Zoppot*. T. I, Danzig: A.W. Kafemann 1942, s. 98.

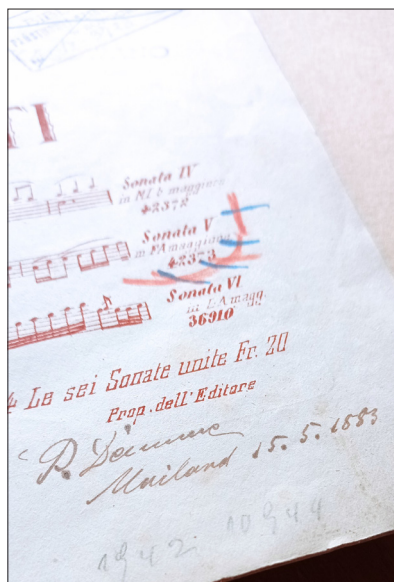
12 A. Schmid-Lindner, *Das Klavier in Max Regers Kunst. Als erste Folge in der Reihe ihrer Veröffentlichungen* hrsg. von der Gaumusikschule Danzig–Westpreußen, Danzig 1942; H. Socnik, *Das Pedal bei Mozart. Beiträge zur Lehre vom Klavierpedal*. 1, Danzig 1943. (Veröffentlichungen der Gaumusikschule Danzig–Westpreußen ; Folge 2).

rozpowszechniania ludowej kultury muzycznej Niemiec. Na łamach książki *Deutsches Dorf im Ordensland. Richtlinien zur Dorfkulturarbeit im Reichsgau Danzig–Westpreußen* z 1943 r. podkreślono, że rozprzestrzenianie niemieckiej muzyki postępuje zadowalająco, powszechnie śpiewane są pieśni ludowe i żołnierskie ze śpiewnika *Wir singen* pod redakcją E.W. Scherpera¹³, powstaje również podobny zbiór z pieśniami lokalnymi Okręgu. Pochwalono nauczycieli śpiewu i kompozycji, a także rosnącą liczbę muzyków wiejskich: skrzypków, flecistów, akordeonistów, lutnistów i cytrzystów. Osoby zainteresowane muzykowaniem zaproszono do kontaktu ze szkołą¹⁴.

Rok 1942 pojawia się także przy numerach ewidencyjnych zapisanych ołówkiem w każdym woluminie (zob. Fot. 2).

Fot. 2 a,b. Przykład numeru ewidencyjnego egzemplarza wraz z rokiem 1942 [w:] L. Boccherini, *Sei sonate per violoncello. 3a sonata in Sol maggiore*, di Luigi Boccherini ; con accomp.to di pianoforte di Alfredo Piatti, Milano: Tito di G. Ricordi, [1871].

Partytura (10 stron) + 1 głos ; 34 cm. Znak wyd. H 42371=74 H.
Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 2911. Zdjęcie: Marta Walkusz

Na terenie Okręgów organizowano akcje tzw. zabezpieczania dóbr kultury przez specjalnie powołane do tych celów dwuosobowe grupy

13 Śpiewnik nie został zidentyfikowany.

14 *Deutsches Dorf im Ordensland. Richtlinien zur Dorfkulturarbeit im Reichsgau Danzig–Westpreussen*, red. A. Schmidt, B. Wiegand, A. Goergens, Danzig: Druck A.W. Kafemann, 1943, s. 35.

*Erfassungskommando (Reisekommando)*¹⁵, których zadaniem była konfiskata polskiego mienia publicznego i prywatnego. Przeszukiwania obejmowały również mieszkania prywatne. Znalezione przedmioty były odpowiednio sygnowane; oczywiście te, które w mniemaniu *Reisekommando* zbyt bardzo kojarzyły się z polską kulturą, były niszczone¹⁶. Aby dowiedzieć się, gdzie potencjalnie znajdowały się w momencie konfiskaty omawiane nuty, należało ustalić istotne dla tematu artykułu adresy zamieszkania rodzin kolekcjonerów zapisanych we wpisach proveniencyjnych oraz dalsze losy kamienic (zob. Tab. 1). Informacje w nich zawarte, wraz z pieczęciami *Gaumusikschule Danzig–Westpreußen* oznaczają prawdopodobnie, że znalezione nuty zostały przeniesione z tych miejsc do siedziby szkoły i zasiły jej bibliotekę, o czym mogą świadczyć także naniesione sygnatury A.

Wspomniane wyżej zapisane ołówkiem numeracje, np. 1942 10916 (rok nadania i kolejny numer ewidencyjny), w mojej opinii zostały nadane właśnie przez *Reisekommando*, a ponieważ nuty zawierały muzykę niemiecką – nie zostały zniszczone. Po wojnie zostały przeniesione zapewne do szkoły muzycznej w Sopocie i przetrwały, podobnie jak kolekcja Jünckego, w zasobach dzisiejszej Biblioteki aMuz.

Niestety powyższe ustalenia nie rozwiązują problemu pochodzenia dawnych sygnatur A, ich budowa jednak nosi znamiona układu systematycznego zbioru podzielonego według obsad wykonawczych. Takie zasady wprowadzają często biblioteki muzyczne, być może tak sygnaturowała druki muzyczne *Gaumusikschule*. Niestety stwierdzono istotne braki w tej kolekcji, które świadczyć mogą o tym, że wiele nut najprawdopodobniej zaginęło w czasie wojny lub zostało wywiezionych do Niemiec. Kwerenda wystosowana do Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk (dalej: BG PAN) nie wykazała żadnych wyników, istnieje jednak możliwość, że księżnica ta posiada ich część wciąż czekającą na odkrycie. Możliwe również, że egzemplarze pozostają nadal w prywatnych zbiorach.

Poniższa tabela (Tab. 2) prezentuje wykaz kolejnych znalezionych w Bibliotece aMuz nut ułożonych według sygnatury A łącznie z kolekcją P. Dammego wraz z nazwiskami innych osób oraz instytucji znalezionych na stronach egzemplarzy, z pominięciem nut z kolekcji Jünckego. Wątpliwości dotyczące datacji zostały wyjaśnione w przypisach; wszystkie opisy bibliograficzne zostały opracowane z autopsji w Katalogu Centralnym NUKAT oraz w katalogu lokalnym Biblioteki aMuz. Wypisano również kilka innych bibliotek, w których katalogach online znaleziono dany tytuł; sporządzenie tych konkordancji pozwoliło na upewnienie się co do prawidłowej datacji, a także pomogło w ocenie

15 W Gdańsku w skład grupy weszli *SS–Untersturmführer* Johann Dettenberg i adwokat dr Josef Schöser, zob. S. Grochowina, *Kultura niemiecka...* s. 104.

16 Tamże, s. 94.

stopnia dystrybucji danego dzieła w Europie¹⁷. Wynika z nich, że niektóre tytuły trudno znaleźć, a Biblioteka aMuz pozostaje jedynym miejscem w Europie, gdzie zachował się papierowy egzemplarz. Należy jednak wziąć pod uwagę kwestię, że multiwyszukiwarka KVK wyświetla opisy bibliograficzne bibliotek złączonych w rozmaite konsorcja, być może w pozostałych bibliotekach interesujące mnie tytuły jednak są przechowywane lub też nie wszystko zostało skatalogowane w katalogach online. Omawiane nuty znaleziono przede wszystkim w uniwersyteckich bibliotekach niemieckich, jak również w bibliotece narodowej Austrii, Węgier, Izraela i Włoch.

Tab. 1 Historia kamienic związanych z P.F. Damme oraz *Gaumusikschule*

Karrenwall 7 (Danzig)	Langgasse 30 (Danzig)	Gaumusikschule
1904¹⁸–1922 dom mieszkalny rodziny Dammów oraz siedziba Banku (po śmierci R. Dammego w 1925 r., nowy właściciel Bruno Hornemann przeniósł biura i kantor banku na ul. Langer Markt 9/10 (obecnie ul. Długi Targ).	1896–1907 mieszkanie lekarza Maximiliana Wilhelma Dreylinga (1862–1937) ¹⁹	
1922–1927 siedziba <i>Vertriebsgesell. der Staatlichen Bernstein – Manufaktur GmbH</i> ²⁰	1907–1929 Siedziba firmy jubilerskiej Moritz Stumpf & Sohn ²¹	
1928–1939 brak informacji o losach budynku		
1939–1945 mieszkanie <i>Standartenführera</i> o nazwisku Schwarz, żołnierza NSFK ²² – Brigade 125 ²³	1942–1945 siedziba <i>Gaumusikschule</i> przy ul. Langgasse 30	1942–1945 siedziba przy ul. Langgasse 30
1945 budynek zniszczony	Po 1945 oryginalny budynek prawdopodobnie zniszczony	

17 Poszukiwania przeprowadzono przy pomocy multiwyszukiwarki Karlsruher Virtueller Katalog = The Karlsruhe Virtual Catalogue (KVK), [online] <https://kvk.bibliothek.kit.edu/> [dostęp 28.10.2024].

18 Kamienica wybudowana w 1904 r. według projektu architekta Ernsta Augusta Schade (1865–1929), zob. M. Staręga, *Schade Ernst August* [w:] Gedanopedia, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=SHADE_ERNST_AUGUST,_architekt,_teolog,_radny [dostęp 28.10.2024].

19 M. Gliński, Maximilian Wilhelm Dreyling [w:] Gedanopedia, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DREYLING_MAXIMILIAN_WILHELM,_lekarz [dostęp 28.10.2024].

20 *Adreßbuch für Danzig und Vororte 1927*, Danzig: A.W. Kafemann, 1927. T. I, s. 409. W 1928 w kamienicy mieszkała Anna Damme (pokrewieństwo z P.F. Dammem nieznanne), zob. *Adreßbuch für Danzig und Vororte 1928*. T. I, Danzig: A.W. Kafemann, 1928, s. 57.

21 W 1903 r. właściciele firmy zakupili i przystosowali mieszkanie przy ul. Langgasse 30, zob. *Hundertfünfundzwanzig Jahre Stumpf–Danzig. Freunden der Firma Moritz Stumpf & Sohn Danzig*, Danzig 1929, s. 50.

22 W. Diewerge, *Der neue Reichsgau Danzig–Westpreußen*, dz. cyt., s. [58].

23 Tamże.

Tab. 2. Katalog druków z dawną sygnaturą A przechowywanych przez Bibliotekę aMuz oraz w innych bibliotekach w Europie

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Ad 43	BACH, JOHANN SEBASTIAN (1685–1750): <i>Ausgewählte Klavierwerke</i> . Bd. 3. N. 9. <i>Präludium und Fuge</i> Cis moll. N. 10. <i>Fantasia und Fuge</i> D dur. N. 11. <i>Fantasia und Fuge</i> A moll, Joh. Seb. Bach ; für die Orgel bearbeitet von Max Reger, Leipzig: Jos. Aibl Verlag G.m.b.H., copyright 1902 (Wien, VII. Seidergasse 3–9; Stich und Druck von Jos. Eberle & Co.). 35 stron ; 34 cm. Znak wyd. 3032–3034. Biblioteka aMuz, nr inw. N 4311 ; sygn.: CZ 78(0.068) – Bach JS-Ausge 3	N 4311	Pieczałka: Gaumuskhule Danzig–Westpreußen (jedyna okragła pieczęć)
	Ae 12/2	TELEMANN, GEORG PHILIPP (1681–1767): <i>Sechs Duette</i> für zwei Flöten oder zwei Geigen oder zwei gleiche Blockflöten (1727), Georg Philipp Telemann ; Neuausgabe nach einem Druck der Bremer Stadtbibliothek von Rudolf Budde. 5. Tausend. Wolfenbüttel–Berlin: Georg Kallmeyer Verlag, 1934. Partytura (72 strony) ; 19x26 cm. (Beihefte zum Musikanten. 2. Reihe, Instrumentalwerke ; Nr. 5). Biblioteka aMuz, nr inw. N 4291 ; sygn.: CZ 78(0.068) Telem GP – 6 Duett	N 4291	Pieczałka: Landeskulturkammer der Freien Stadt Danzig
	Ag 43	KIEL, FRIEDRICH (1821–1885): <i>Drei Stücke</i> für Violoncell und Piano. No. 1, <i>A moll</i> / Friedrich Kiel, Berlin: Verlag und Eigenthum von N. Simrock, [1868?]. Partytura (5 stron) + 1 glos ; 33 cm. (Werke für Kammermusik von Friedrich Kiel). Znak wyd. 6847. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3289 ; sygn.: CZ 78(0.068) – Kiel F.-Stuck 12/1	N 3289	Pieczałka: Gaumuskhule Danzig–Westpreußen

24 Datowanie według O.E. Deutsch, *Musikverlags Nummers : eine Auswahl von 40 datierten Listen 1710–1900*, Berlin 1961, s. 26; katalog online Répertoire International des Sources Musicales (RISM) nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Ag 49	<p>THUILLE, LUDWIG (1861–1907): <i>Sonate für Violoncell und Pianoforte</i> op. 22, von Ludwig Thuille, Strassburg i/E: Süddeutscher Musikverlag G.m.b.H., copyright 1902 (Leipzig : Stich u. Druck v. Oscar Brandstetter), 35 stron + 1 glos ; 33 cm. Seinem lieben Freunde Felix vom Rath zugeeignet. Znak wyd. S. M.-V. 10. Biblioteka aMuz, nr inw. N 2899 ; sygn.: CZ 78(0.068) Thuil L. – Sonat 22 Robert Schumann Hochschule, Hochschulbibliothek, sygn.: NL 3110 Thuil Sona op.22 35 Kooperativer Bibliotheksverbund Berlin Brandenburg ; Staatsbibliothek zu Berlin, sygn.: 55 NB 5214</p>	N 2899	Pieczętki: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen; Paul Damme
	Ag 55	<p>HAYDN, JOSEPH (1732–1809): <i>Concerto pour violoncelle avec accompagnement de piano</i> : Op. 101, composé par Joseph Haydn ; la partie de piano et arr. par G. Goltermann ; la partie de violoncelle et rev. et doigtée par R. E. Bockmühl. Nouvelle édition. Offenbach/Main: chez Johann André, [między 1859 i 1860²⁵]. Znak wyd. 8267. Biblioteka aMuz, nr inw. N 2687, sygn.: CZ 78(0.068) – Haydn J-Konce D-VIIb/2 (brak glosu wiolonczeli) Mozarteum University (Hauptbibliothek), sygn.: HistM-714 Biblioteca del Conservatorio di musica San Pietro a Majella – Napoli, sygn.: M.S.App. 9.1.1 (10–12)</p>	N 2687 (brak glosu wiolonczeli)	Pieczętki: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen; Dr. Paul Damme, Danzig, Karrenwall 7

25 Tamże, s. 6; katalog online RISM nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Ag 56	BECKER, HUGO (1863–1941): <i>Deux morceaux pour violoncelle ou violon avec accompagnement de piano</i> : op. 8. <i>Romance</i> ; <i>Valse gracieuse</i> , Hugo Becker, Leipzig: Otto Junne, copyright 1895 (Leipzig: Inst. Lith. de C.G. Röder). Partytura (11 stron) + 1 glos ; 34 cm. Znak wyd. O.J. 4098 (4123). Biblioteka aMuz, nr inw. N 2595, sygn.: CZ 78(0.068) – Becke H-2 Morce 8	N 2595	Pieczętka: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen
	Ag 64	BOCCHERINI, LUIGI (1743–1805): <i>Sei sonate per violoncello. 3a sonata in Sol maggiore, di Luigi Boccherini</i> ; con accomp.to di pianoforte di Alfredo Piatti, Milano: Tito di G. Ricordi, [1871] ²⁶ . Partytura (10 stron) + 1 glos ; 34 cm. Znak wyd. H 42371=74 H. Biblioteka aMuz, nr inw. N 2911, sygn.: CZ 78(0.068) Bocch L. – Sonat G	N 2911	Pieczętka: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen; Odręczna notatka: Paul Damm, Matland 15.5.1889
	Ag 73	DESWERT, PIERRE-JULIEN (1843–1891): <i>Suites</i> VI, VII, VIII, arr. avec acc. d'un 2d violoncelle seul par J. de Swert, Mayence: chez les Fils de B. Schott, [1881] ²⁷ . Partytura (13 stron) ; 34 cm. (Collection de Morceaux Choisis des Maitres Classiques pour Violoncelle avec de Accomp. de Piano, transcrits par Jules de Swert). Zawartość: <i>Sonate originale de Buononcini</i> ; <i>Sonate originale de Pasqualini</i> ; <i>Sonate originale de St. Martini</i> . Znak wyd.: 23232b-23234b Biblioteka aMuz, nr inw. N 7346, sygn.: CZ 78(0.068) Colle – Swert J	N 7346	Pieczętki: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen, Paul Damm

26 Datowanie według International Music Scores Library Project (IMSLP), [online] <https://imslp.org/wiki/Ricordi> [dostęp 28.10.2024]; katalog online RISM nie notuje.

27 Datowanie według IMSLP, [online] [https://imslp.org/wiki/Cello_Sonata_in_A_minor_\(Bononcini%2C_Giovanni\)](https://imslp.org/wiki/Cello_Sonata_in_A_minor_(Bononcini%2C_Giovanni)) [dostęp 22.11.2024]; katalog online RISM nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
Ak 105		<p>BACH, JOHANN SEBASTIAN (1685–1750): <i>Kompositionen für die Laute</i> : Erste vollständige und kritisch durchgesehene Ausgabe / Joh. Seb. Bach ; nach altem Quellenmaterial für die heutige Laute übertragen und herausgegeben von Hans Dagobergt Brugger. Dritte, wesentlich ergänzte und verbesserte Auflage. Wolfenbüttel: Julius Zwißlers Verlag (Inh. Georg Kallmeyer), 1925. 62, [1] strona ; 30 cm.</p> <p>Biblioteka aMuz, nr inw. N 7459, sygn.: CZ 78(0.068) Bach JS – Kompo Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin Bibliothek, sygn.: Git d 8 Hochschule für Musik Saar, Hochschulbibliothek, sygn.: Pvm 4</p>	N 7459	<p>Pieczątka: Gaumniskshule Danzig–Westpreußen ; Landeskulturkammer der Freien Stadt Danzig</p>
Ak 107		<p>GIESBERT, FRANZ JULIUS (1896–1972): <i>Schule für die Barocklaute</i>, von F. J. Giesbert, Mainz: B. Schott's Söhne, 1939/1940. 117, [1] strona ; 31 cm. Nr wyd.: Edition 2628 ; BSS 36133.</p> <p>Biblioteka aMuz, nr inw. N 2647, sygn.: CZ 78(0.068) Giesb FJ – Schul Universitätsbibliothek der Freien Universität Berlin, sygn.: Sigel: 188 Zentral- und Landesbibliothek Berlin, Haus Amerika–Gedenkbibliothek und Haus Berliner Stadtbibliothek, sygn.: No 481/10 Muziekinstrumentenmuseum (Brussel), sygn.: 78.44.7 GIES 1939</p>	N 2647	<p>Pieczątka: Gaumniskshule Danzig–Westpreußen;</p>
Am 14		<p>SPOHR, LOUIS (1784–1859): <i>4-tes Doppel-Quartet für 4 Violinen, 2 Bratschen und 2 Violoncells, componirt von Louis Spohr, Cassel</i> : Verlag von Carl Luckhardt, [1849²⁸]. 8 glosów ; 33 cm. Znak wyd. 122.b.</p> <p>Biblioteka aMuz, nr inw. N 3024, sygn.: CZ 78(0.068) – Spohr L – Kwart 136 RaRa Muusikasaali hoidla, sygn.: SaN 321A/Spohr Biblioteca del Conservatorio di musica Giuseppe Verdi di Milano, sygn.: Da cam. A.132.11</p>	N 3024	<p>Pieczątka: Gaumniskshule Danzig–Westpreußen</p>

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Am 26	<p>BRAHMS, JOHANNES (1833–1897): <i>Sextett</i> op. 18, von Johannes Brahms, Berlin: bei N. Simrock, [1862²⁹]. 6 głosów ; 33 cm. Znak wyd. 6201. Biblioteka aMuz, nr inw. N 7317, sygn.: CZ.78(0.068) Brahm J – Sekst 18/1 Universität Innsbruck, sygn.: L.50 Österreichische Nationalbibliothek, sygn.: SH.Brahms.23</p>	N 7317	<p>Pieczałki: Gaumuskischule Danzig-Westpreußen; Paul Damme; Cölner Tonkünstler-Verein</p>
	Am 28	<p>BRAHMS, JOHANNES (1833–1897): <i>Sextett</i> op. 36, von Johannes Brahms, Berlin: bei N. Simrock, [1866³⁰]. 6 głosów ; 33 cm. Znak wyd. 6473. Biblioteka aMuz, nr inw. N 7318, sygn.: CZ.78(0.068) Brahm J – Sekst 36/2 Bibliothek der Universität der Künste Berlin, sygn.: RA.0628 Österreichische Nationalbibliothek, sygn.: SH.Brahms.52 Biblioteka Narodowa Izraela, sygn.: 50 N 260</p>	N 7318	<p>Pieczałki: Gaumuskischule Danzig-Westpreußen; Paul Damme</p>
	Am 36	<p>KLUGHARDT, AUGUST (1847–1902): <i>Quintett</i> für 2 Violinen, Viola und 2 Violoncelli Op. 62, von August Klughardt, Leipzig: Ernst Eulenburg, [1894³¹] (Leipzig: Lith. Anst. v. C.G. Röder), 5 głosów ; 34 cm. Seiner Hoheit dem Herzog Friedrich von Anhalt in tiefster Ehrfurcht gewidmet. Znak wyd. E. E. 1085. Biblioteka aMuz, nr inw. N 2978, sygn.: CZ.78(0.068) Klugh A – Quint 62 Országos Széchényi Könyvtár, nr inw. 2903169 Staatsbibliothek zu Berlin, sygn.: Mus. O. 8870–211 Bibliothek der Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin, sygn.: B 921</p>	N 2978	<p>Pieczałki: Gaumuskischule Danzig-Westpreußen; Paul Damme</p>

29 Pierwodruk. Data według *Verzeichniss des Musikalien-Verlag von N. Simrock in Berlin in alphabetischer Reihenfolge, vollständig bis Ende 1880, nachträge werden jährlich geliefert*, Berlin, [1880], s. 95; katalog online RISM nie notuje.

30 Pierwodruk, zob. tamże, s. 51; katalog online RISM nie notuje.

31 Datowanie według katalogu Staatsbibliothek zu Berlin, [online] <https://bssbb.gbv.de/DB=1/XML.PRS=N/PPN?PPN=1049128079> [dostęp 28.10.2024]; katalog online RISM nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzewy nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Am 41	<p>BRAHMS, JOHANNES (1833–1897): <i>Zweites Quintett</i> (G dur) für 2 Violinen, 2 Bratschen und Violoncell op. 111, Johannes Brahms, Berlin: N. Simrock, [1891]³². 5 głosów ; 33 cm. (Neuere Werke für Kammermusik). Znak wyd. 9509. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3062, sygn.: CZ.78(0.068) Brahm J – Kwint 111 Detmold Hochschule für Musik, sygn.: NU 21 BrahJ 7 Bibliothek der Universität der Künste Berlin, sygn.: RA 0616 Österreichische Nationalbibliothek, sygn.: SH.Brahms.136 Hogeschool Gent, sygn.: DS-1091</p>	N 3062	<p>Pieczątka: Gaumuskischule Danzig–Westpreußen ; Paul Damme (tylko w głosie skrzy-piec II)</p>
	Am 47	<p>DVOŘÁK, ANTONÍN LEOPOLD (1841–1904): <i>Quartett</i> für 2 Violinen, Bratsche und Violoncell op. 51, Antonin Dvořák, Berlin: Verlag und Eigentum von N. Simrock G.m.b.H., 1879 (Leipzig : Lith. Anst. v. C.G.Röder). 4 głosy ; 33 cm. Znak wyd. 8124. Biblioteka aMuz, nr inw. N 2990, sygn.: CZ.78(0.068) – Dvorak A-Kwart Es 51 Bibliothek der Hochschule für Musik Hanns Eisler Berlin, sygn.: Ab 69 Biblioteka Narodowa Izraela, sygn.: 50 N 421</p>	N 2990	<p>Pieczątki: Gaumuskischule Danzig–Westpreußen; Dr. Paul Damme, Danzig, Karrenwall 7.</p>
	Am 49	<p>BRAHMS, JOHANNES (1833–1897): <i>Quintett</i> (F dur) für 2 Violinen, 2 Bratschen und Violoncell op. 88, Johannes Brahms, Berlin: N. Simrock, [1882]³³. 5 głosów ; 33 cm. (Neuere Werke für Kammermusik). Znak wyd. 8316. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3007, sygn.: CZ.78(0.068) Brahm J – Kwint 88 Österreichische Nationalbibliothek, sygn.: SH.Brahms.115 Hochschule für Musik und darstellende Kunst Stuttgart, sygn.: B II 2 Brah</p>	N 3007	<p>Pieczątka: Gaumuskischule Danzig–Westpreußen</p>

32 Datowanie na podstawie O.E. Deutsch, dz. cyt., s. 27; katalog online RISM nie notuje.

33 Tamże; katalog online RISM nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzony nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Am 55	<p>ROMBERG, BERNHARD (1767–1841): <i>Grand trio</i> pour violoncelle, violon et alto : Oeuv. 8 : composé et dédié à son Altesse monseigneur le prince Antoine Radzivil, par Bernard Romberg. Leipsic: chez Breitkopf & Härtel, [1805³⁴]. 3 glosy ; 33 cm. Znak wyd. 319. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3031, sygn.: CZ 78(0.068) Rombe B – Trio F 8 Bibliothek der Universität der Künste Berlin, sygn.: RA 3776 Universität der Künste Berlin, Universitätsbibliothek, sygn.: RA 3776</p>	<p>N 3031 Druk metodą sztychograficzną</p>	<p>Pieczałki: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen, Paul Damme; Breitkopf & Härtel, C.F. Schmidt, Musikalienhandlung u. Verlag, Heilbronn a. N.</p>
	Am 61	<p>KIEL, FRIEDRICH (1821–1885): <i>Walzer</i> für Streichquartett op. 73, von Friedrich Kiel, Berlin ; Posen : Ed. Bote & G. Bock, [1880³⁵] (Leipzig : Lith. Anst. v. C.G. Röder). 4 glosy ; 33 cm. Herr Geheime Rath Ludwig von Moltke zugeeignet. Znak wyd. 12195. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3029, sygn.: CZ 78(0.068) – Kiel F-Walze 73 Württembergische Landesbibliothek (Stuttgart), sygn.: Kie 80/80</p>	<p>N 3029</p>	<p>Pieczałka: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen</p>

34 Tamże; katalog online RISM nie notuje.

35 Tamże; katalog online RISM nie notuje.

L.p.	Dawna sygnatura A	Opis bibliograficzny	Numer inwentarzony nadany przez Bibliotekę aMuz	Proweniencja
	Am 72	<p>DVOŘÁK, ANTONÍN LEOPOLD (1841–1904): <i>Quintett</i> für Pianoforte, zwei Violinen, Bratsche und Violoncell : Op. 81, von Anton Dvořák, Berlin: Verlag und Eigentum für alle Länder von N. Simrock G.m.b.H., 1888 (Leipzig: Lith. Anst v. C.G. Röder). 5 glosów ; 34 cm. Znak wyd. 8859. Biblioteka aMuz, nr inw. N 731, sygn.: CZ 78(0.068) Dvora AL – Kwint 81 Sächsische Landesbibliothek – Staats- und Universitätsbibliothek (Dresden), sygn.: 1.Mus.4.4738 Biblioteka Narodowa Izraela, sygn.: 50 N 441</p>	N 731	<p>Pieczałka: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen; Odręczny podpis: Paul Damme; Notatka: Z. 1. Mai: 9. August 1912 in Zoppot Baedeckerweg 7, Hugo Kriemer [?] (Clav.), Richard Kriemer [?] (I Viol.), Felix Sucklau [?] (II Viol.), Kurt Lietzmann (Bratsche), Paul Damme (Cello). Z. 2,3. Mai: 7. Und 28. Februar 1915 in Danzig Karenwall 7: Frl. Elisabeth Ziehm, Heinrich Davidsohn, Felix Sucklau [?], [nazwisko nieczytelne], Paul Damme.</p>
Am 92		<p>ROMBERG, BERNHARD (1767–1841): <i>Trois trios d'une difficulté progressive</i> pour le violoncelle, viola et violoncelle : oeuv. 38, composés par Bd. Romberg, Leipzig: Bureau de musique de C. F. Peters, [1826*?]. 3 glosy ; 33 cm. Znak wyd. 1798. Biblioteka aMuz, nr inw. N 3061, sygn.: CZ 78(0.068) Rombe B – 3 Tria 38 Biblioteka del Conservatorio di musica Luigi Cherubini (Firenze), sygn. nieznana Biblioteca del Conservatorio di musica San Pietro a Majella (Napoli), sygn. Nieznana RISM A/I, R 2414; RR 2414</p>	N 3061 pierwodruk	<p>Pieczałki: Gaumusikschule Danzig–Westpreußen ; C.F. Schmidt Musikalienhandlung u. Verlag, Heilbronn a. N.</p>

36 Datowanie według IMSLP, [online] [https://imslp.org/wiki/3_Trios_d%27une_difficult%C3%A9_progressive,_Op.38_\(Romberg,_Bernhard\)](https://imslp.org/wiki/3_Trios_d%27une_difficult%C3%A9_progressive,_Op.38_(Romberg,_Bernhard)) [dostęp 22.11.2024]; katalog RISM nie notuje druku.

Kolekcja nutowa Damme

Wśród druków z *olim* A znajduje się 11 tytułów ze znakami własnościowymi P.F. Damme. Był on z pewnością właścicielem większego księgozbioru. Świadczy o tym przede wszystkim exlibris, przechowywany w zbiorach Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk (dalej: BG PAN, zob. Fot. 3), choć nie jest on zamieszczony na żadnym z muzykaliów.

Fot. 3. Exlibris Paula Friedricha Damme – przedstawia bramę miejską zwieńczoną herbem Gdańska, przez którą widać Długie Pobrzeże, u dołu napis: Ex Libris Pavl Damme. Datowany na lata 1898–1925, źródło: BG PAN, sygn.: E.5019. Skan: Digital-Center Sp. z o.o. Oddział Gdańsk Biblioteka Gdańska PAN

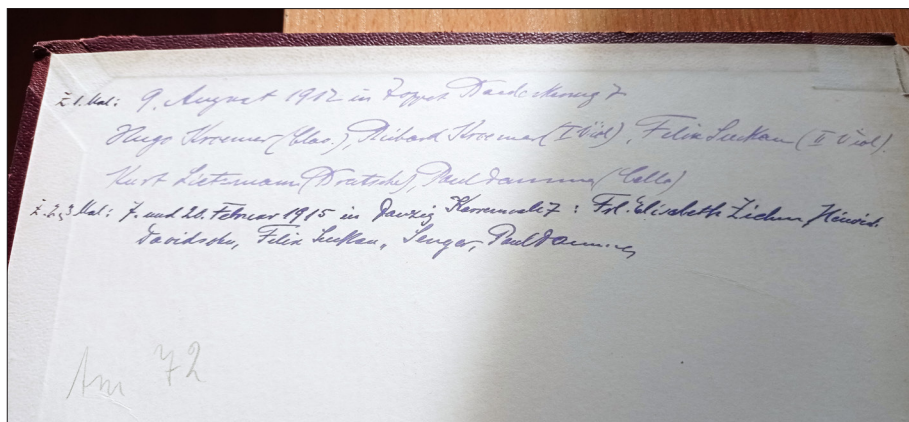

Przeprowadzona w celu identyfikacji woluminów ze znakami własnościowymi Damme kwerenda w BG PAN, podobnie jak w przypadku poszukiwań dawnej sygnatury A, nie przyniosła żadnych rezultatów. Przechowywana w Bibliotece aMuz kolekcja kilkunastu nut jest jedynym mi znanym zbiorem Damme.

W kolekcji tej znajdują się utwory reprezentujące wyłącznie muzykę na składy kameralne (duety, tria, kwartety, kwintety i sekstety). Dominuje muzyka niemiecka (sześć tytułów); ponadto w zbiorze znajdują się dwa utwory

kompozytora czeskiego – A. Dvořáka, jeden austriackiego – Ludwiga Wilhelma Andreama Marii Thuille (1861–1907)³⁷, jeden zbiór w opracowaniu kompozytora belgijskiego – Julesa de Swert (1843–1891)³⁸ i jeden włoskiego kompozytora i wiolonczelisty – *Sonata* Luigi Bocceriniego (1743–1805)³⁹. Skład wykonawczy utworów (wszystkie zawierają wiolonczelę występującą zarówno jako instrument solowy, jak i jeden z instrumentów w zespole kameralnym) oraz notatki zachowane w egzemplarzach z kolekcji P.F. Damme (Fot. 4) dostarczają nie ujmowanej w biogramach kolekcjonera informacji o tym, że był on czynnym muzykiem – wiolonczelistą. Nie wiadomo, czy zdobył profesjonalne wykształcenie muzyczne, jednak wysoki poziom wykonawczy dzieł zawartych w kolekcji nie wyklucza takiej możliwości.

Fot. 4. A. Dvořák, *Quintett für Pianoforte, zwei Violinen, Bratsche und Violoncell* : Op. 81, von Anton Dvořák, Berlin: Verlag und Eigentum für alle Länder von N. Simrock G.m.b.H., 1888 (Leipzig: Lith. Anst v. C.G. Röder). 5 głosów ; 34 cm. Znak wyd. 8859.
Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 731. Zdjęcie: Marta Walkusz

Z powyższego zapisu wynika, że Damme wykonywał *Kwintet* op. 81 A. Dvořáka na dwóch koncertach: 9 sierpnia 1912 r. w Sopocie przy ul. Bäderweg 7 (Bäderweg, dzisiejsza ul. Władysława IV⁴⁰) oraz 7 i 21 lutego 1915 r. przy ul. Karrenwall 7, czyli we własnym domu. Wymienieni są również pozostali muzycy, choć niektóre nazwiska z racji nieczytelności nie zostały zidentyfikowane: w koncercie 9 sierpnia 1912 r. brali udział: Hugo Kriemer [?] (Clav[ikord]), Richard Kriemer [?] (I Viol[ine]), Felix Sucklau [lub Siecklau?]

37 L. Thuille, *Sonate für Violoncell und Pianoforte* op. 22..., dz. cyt.

38 J. de Swert, *Suites* VI, VII, VIII, arr. avec acc. d'un 2d violoncelle seul par J. de Swert, dz. cyt.

39 L. Boccerini, *Sonate* No 3 per Violoncello, dz. cyt.

40 Był to koncert „inauguracyjny”, gdyż w tym roku Damme zakupił pod tym adresem działkę. Interesujący jest fakt, że działka była i do dziś jest pusta, niezabudowana. Koncert musiał się więc odbyć na powietrzu, zob. H. Domańska, *Ulica Władysława IV*, „Rocznik Sopocki” XVI, 2003, s. 45.

(II Viol[ine]), Kurt Lietzmann (Bratsche), Paul Damme (Cello), natomiast w 7 i 21 lutego 1915 r.: Elisabeth Ziehm, Heinrich Davidsohn [?], Felix Sucklau [Siecklau?], [nazwisko nieczytelne], Paul Damme.

W egzemplarzu N 7317, znajduje się pieczętka *Cölner Tonkünstlerverein* (Towarzystwo Muzyczne w Kolonii)⁴¹, nie wiadomo jednak czy Damme był członkiem tego stowarzyszenia.

Analiza obsad wykonawczych (obsady kameralne z wiolonczelą) utworów z jego znakami własnościowymi pokazuje, że Damme nabywał je nie w celach kolekcjonerskich, lecz czysto użytkowych, czyli zupełnie odmiennie w porównaniu do kolekcji Jünckego, który gromadził zbiór w sposób przypadkowy, najprawdopodobniej przyjmując kolejne nuty w darze.

Księgozbiór Dammego zachował się w bardzo dobrym stanie, choć w kilku utworach zagubione głosy bibliotekarze aMuz odtworzyli z innych, dostępnych wydań. Na każdym z druków przeprowadzono działania naprawcze, tzn. podklejono okładki na grubszym papierze lub sklejono kartki specjalistyczną taśmą. Pod względem postaci fizycznej są to w większości osobno oprawione głosy instrumentalne. W niektórych utworach jeden z głosów jest kodeksem posiadającym grubą obwolutę z poszerzonym grzbietem pełniącym funkcję teczki obejmującej pozostałe głosy (Fot. 5)

Fot. 5. Przykład postaci fizycznej *Kwintetu* op. 111 J. Brahmsa⁴², gdzie głos skrzypiec I stanowi teczkę dla pozostałych głosów. Zdjęcie: Marta Walkusz

41 Stowarzyszenie muzyków powołane w 1847 r., zob. D. Hewig, *Ist die Bezeichnung „Tonkünstlerverband“ noch zeitgemäß?*, [online] <https://www.nmz.de/nmz-verbaende/deutscher-tonkuenstlerverband/ist-die-bezeichnung-tonkuenstlerverband-noch> [dostęp 28.10.2024].

42 J. Brahms, *Zweites Quintett* (G dur) für 2 Violinen, 2 Bratschen und Violoncell op. 111... dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 3061.

Istnieją również wydania, gdzie każdy z głosów funkcjonuje oddzielnie (Fot. 6).

Fot. 6. Przykład osobnego wydania głosów [w:] J. Brahms, *Sextett* op. 36, von Johannes Brahms, Berlin: bei N. Simrock, [1866]. 6 głosów ; 33 cm. Znak wyd. 6473. Biblioteka aMuz, nr inw. N 7318. Zagubiony oryginalny głos skrzypiec I został odtworzony z innego wydania. Zdjęcie: Marta Walkusz

Z wyjątkiem kilku czarnych, wzmocnionych obwolot, dominują oprawy wykonane z tektury z okienkiem przeznaczonym do sporządzenia opisu; celem tych okładek jest z pewnością ochrona delikatnego, wiotkiego papieru. W jednym przypadku bibliotekarze wprowadzili dodatkową ochronę osobno wydanych głosów w postaci teczki wykonanej na zamówienie pod wymiary druku.

Ustalenie datacji w większości przypadków nie powodowało większych trudności. W kilku tytułach data była podana w druku, zaś dla pozostałych można było znaleźć informacje w katalogach wydawniczych bądź potwierdzić przypuszczenia na podstawie informacji w katalogach bibliotecznych. Wymienione w tabeli druki pochodzą z XIX lub z XX wieku; w kolekcji Dammeo tylko jeden datowany jest na wiek XX – 1902 r.⁴³ Najstarsze i najcenniejsze

⁴³ Zob. L. Tuille, *Sonate für Violoncello und Pianoforte* op. 22, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 2899.

w kolekcji wydanie *Grand trio* wiolonczelisty i kompozytora Bernharda Heinricha Romberga (1767–1841)⁴⁴ drukowane metodą sztychograficzną w zakładzie Breitkopf & Härtel, datowane jest na 1805 r. Nawiasem mówiąc, inny tytuł Romberga, datowany na 1826 r. pierwodruk *Trois trios d'une difficulté progressive* na dwie wiolonczele i altówkę, już spoza kolekcji Dammego, jest drugim pod względem wieku drukiem znalezionym dotąd w zbiorze z sygnaturą A⁴⁵. Oba egzemplarze zostały nabyte w księgarni Carla Friedricha Schmidta (daty życia nieznane) w Heilbronn (pieczętka „C.F. Schmidt, Musikalienhandlung u. Verlag, Heilbronn a. N.”). Ponadto w egzemplarzach znajdują się pieczętki wydawców: w N 3031 znajduje się pieczętka „Breitkopf & Härtel”, zaś w N 3061 pieczętka „C.F. Peters, Leipzig”.

Nie ma natomiast pewności względem dokładnej datacji *Concerto* na wiolonczelę J. Haydna wydanego przez Johanna André; jedynie na podstawie znaków wydawniczych udało się ustalić zakres [między 1859 i 1860]⁴⁶.

Interesującymi pod względem bibliologicznym drukami w zbiorze P. Dammego są dwa pierwodruki sekstetów Johannes Brahmsa (1833–1897) wydane w wydawnictwie Nicolausa Simrocka w Berlinie⁴⁷, których sama obecność w zbiorze jest świadectwem na nieprzypadkowe kolekcjonowanie nut przez gdańskiego radnego, tym bardziej, że trzeci w kolekcji utwór Brahmsa, *Zweites Quintet* op. 111 również wydany jest w wydawnictwie Simrocka (w 1891 r.)⁴⁸, jak również oba dzieła A. Dvořáka – *Quartett* op. 51 wydany w 1879 r.⁴⁹ oraz *Quintett* op. 81 wydany w 1888 r.⁵⁰

44 V. Walden, *Romberg, Bernhard Heinrich* [w:] Grove Music Online, [online] <https://doi.org/10.1093/omo/9781561592630.013.60000202270> [dostęp 29.10.2024], por. B. Romberg, *Grand trio* pour violoncelle, violon et alto, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 3031.

45 W zbiorze F.W. Jünckego najstarszym drukiem z sygnaturą A jest *Fantaisie sur des motifs favoris de l'opera Sonnambula de Bellini* F. Liszta, zob. F. Liszt, *Fantaisie sur des motifs favoris de l'opera Sonnambula de Bellini* composée pour le Piano par F. Liszt, seconde edition nouvelle et corrigée, Hambourg ; Leipsic: propriété des Editeurs Schuberth & Comp., 1842 (Hamb.: Stich u. Druck v. J. Schulze). Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 3218.

46 Zob. J. Haydn, *Concerto* pour violoncelle avec accompagnement de piano : Op. 101, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. 2687.

47 Zob. J. Brahms, *Sextett* op. 36, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. 7317 i tenże, *Sextett* op. 36, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. 7318. Zgodnie z informacjami w opracowaniach na temat kolejnych siedzib wydawnictwa N. Simrock, wnuk Nicolausa – Friedrich August Fritz Simrock (1937–1901) przeniósł firmę z Kolonii do Berlina dopiero w 1870 r., zob. R. Elvers, *Simrock* [w:] Grove Music Online, [online] <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.25848> [dostęp 29.10.2024]. Katalog Simrocka podaje jednak, że nuty wydrukowano wcześniej, por. *Verzeichniss des Musikalien-Verlag von N. Simrock in Berlin...* dz. cyt., s. 51 i 95.

48 J. Brahms, *Zweites Quintett* (G dur) für 2 Violinen, 2 Bratschen und Violoncell op. 111, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 3062.

49 A. Dvořák, *Quartett* für 2 Violinen, Bratsche und Violoncell op. 51, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 2990.

50 A. Dvořák, *Quintett* für Pianoforte, zwei Violinen, Bratsche und Violoncell : Op. 81, dz. cyt., źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 731.

Podsumowanie

Niewielka, zawierająca zaledwie 11 druków muzycznych kolekcja radnego miasta Gdańska Paula Friedricha Damme to kolejny wycinek większego zasobu oznaczonego *olim* A pochodzącą prawdopodobnie z niemieckiej szkoły muzycznej Okręgu Rzeszy Gdańsk – Prusy Zachodnie. Pozostawione znaki własnościowe w każdym egzemplarzu pozwalają odtworzyć drogi tych druków. Pomijając pieczętki wydawców i księgarń, z pewnością to Damme był pierwszym właścicielem nut, a wszystkie odręczne notatki są w mojej opinii sporządzone jego ręką. Następnym w kolejności znakiem są pieczętki i zapiski instytucji niemieckich, które przejmowały i ewidencjonowały artefakty niewpisujące się w polską kulturę. I wreszcie ostatnim znakiem są pieczętki Biblioteki Akademii Muzycznej w Gdańsku (wcześniej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Sopocie, następnie w Gdańsku).

Zawartość muzyczna zbioru jest dowodem na intencjonalne gromadzenie utworów muzycznych z przeznaczeniem wykonawczym. Odręczne notatki znalezione w kilku drukach wyłoniły na światło dzienne nieznaną dotąd fakt z działalności radnego Gdańska – był on również koncertującym wiolonczelistą – grał m.in. w Sopocie i w Mediolanie. Z kolei pieczętki Gaumusikschule i innych niemieckich organizacji były okazją do przeglądu informacji na temat kultury muzycznej ówczesnego Gdańska. Wobec braku źródeł archiwalnych na temat okręgowej szkoły muzycznej, pozostawione pieczętki oraz zapiski ewidencyjne w nutach są dowodem, że szkoła faktycznie istniała i czerpała swój zasób na przykład z przechwytywanych księgozbiorów prywatnych. Tym samym mamy obecnie wgląd w muzykę, która uważana była przez Niemców za niezagrażającą szerzeniu kultury niemieckiej w Gdańsku.

Bibliografia:

Materiały źródłowe:

- „Danziger Neueste Nachrichten” Nr 140 (46. Jahrg.) z dn. 19. Juni 1939.
Adreßbuch für Danzig und Vororte 1927. T. I, Danzig: A.W. Kafemann, 1927.
Adreßbuch für Danzig und Vororte 1928. T. I, Danzig: A.W. Kafemann, 1928.
Damme P., *Ansprachen über Wünsche für die künftige wirtschaftliche Entwicklung Danzigs* [...], Danzig 1918.
Damme P., *Danzig sein Hafen und sein Hinterland*, Berlin 1919.
Damme P., *Die Technik des Danziger Getreidehandels*, Jena [1909].
Danziger Einwohnerbuch mit allen eingemeindeten Vororten und Zoppot 1940–1941.
T. III, Danzig: A.W. Kafemann, 1940–1941.
Danziger Einwohnerbuch : mit allen eingemeindeten Vororten und Zoppot. T. I, Danzig:
A.W. Kafemann 1942.

Deutsch O.E., *Musikverlags Nummers : eine Auswahl von 40 datierten Listen 1710–1900*, Berlin 1961.

Hundertfünfundzwanzig Jahre Stumpf–Danzig. Freunden der Firma Moritz Stumpf & Sohn Danzig, Danzig 1929.

Scholtz H., Damme P., *Ansprachen über Wünsche für die künftige wirtschaftliche Entwicklung Danzigs [...]*, Danzig 1918.

Schmid-Lindner A., *Das Klavier in Max Regers Kunst. Als erste Folge in der Reihe ihrer Veröffentlichungen* hrsg. von der Gaumusikschule Danzig–Westpreußen, Danzig 1942.

Schmidt A., Wiegand B., Goergens A. (red.), *Deutsches Dorf im Ordensland. Richtlinien zur Dorfkulturarbeit im Reichsgau Danzig–Westpreussen*, Danzig: Druck A.W. Kafemann, 1943.

Socnik H., *Das Pedal bei Mozart. Beiträge zur Lehre vom Klavierpedal*. 1, Danzig 1943. *Verzeichniss des Musikalien–Verlag von N. Simrock in Berlin in alphabetischer Reihenfolge, vollständig bis Ende 1880, nachträge werden jährlich geliefert*, Berlin, [1880].

Źródło nutowe niewymienione w katalogu:

Liszt F., *Fantaisie sur des motifs favoris de l'opera Somnambula de Bellini* composée pour le Piano par F. Liszt, seconde edition nouvelle et corrigée, Hambourg ; Leipsic: propriété des Editeurs Schuberth & Comp., 1842 (Hamb.: Stich u. Druck v. J. Schulze). Źródło: Biblioteka aMuz, nr inw. N 3218.

Opracowania:

Diewerge W., *Der neue Reichsgau Danzig–Westpreußen. Ein Arbeitsbericht vom Aufbauwerk im deutschen Osten*, Berlin: Junker und Dünnhaupt Verlag, 1940, digitalisierte Version © 2014.

Domańska J., *Ulica Władysława IV*, „Rocznik Sopocki” XVI, 2003, s. 44–49.

Grochowina S., *Polityka kulturalna niemieckich władz okupacyjnych w Okręgu Rzeszy Gdańsk–Prusy Zachodnie, w Okręgu Rzeszy Kraj Warty i w Rejencji Katowickiej w latach 1939–1945*, Toruń 2013, s. 120.

Walkusz M., *Odkryty księgozbiór nutowy Friedricha Wilhelma Jünckego (1842–1897) jako początek badań nad odtworzeniem dawnego inwentarza muzycznego*, „Z badań nad Książką i Księgozbioremami Historycznymi” Tom 17 Nr 3 (2023), s. 445–470.

Opracowania internetowe:

Elters R., *Simrock* [w:] Grove Music Online, [online] <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.25848> [dostęp 28.10.2024].

Gliński M., *Maximilian Wilhelm Dreyling* [w:] Gedanopedia, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DREYLING_MAXIMILIAN_WILHELM_lekarz [dostęp 28.10.2024].

Gliński M., *Paul Friedrich Damme, bankowiec, radny* [w:] *Gedanopedia* [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DAMME_PAUL_FRIEDRICH,_bankowiec,_radny [dostęp 28.10.2024].

Gliński M., *Richard Theodor Damme* [w:] *Gedanopedia*, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=DAMME_RICHARD_THEODOR,_bankowiec,_honorowy_obywatel_Gda%C5%84ska,_by%C5%82y_patron_ulicy [dostęp 28.10.2024].

Hewig D., *Ist die Bezeichnung „Tonkünstlerverband“ noch zeitgemäß?*, [online] <https://www.nmz.de/nmz-verbaende/deutscher-tonkuenstlerverband/ist-die-bezeichnung-tonkuenstlerverband-noch> [dostęp 28.10.2024].

Staręga M., *Schade Ernst August* [w:] *Gedanopedia*, [online] https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=SCHADE_ERNST_AUGUST,_architekt,_teolog,_radny [dostęp 28.10.2024].

Walden V., *Romberg, Bernhard Heinrich* [w:] *Grove Music Online*, [online] <https://doi.org/10.1093/omo/9781561592630.013.60000202270> [dostęp 29.10.2024].

Katalogi biblioteczne i multiwyszukiwarki:

Katalog online Biblioteki aMuz, [online] <https://katalog.amuz.gda.pl/catalog> [dostęp 22.11.2024].

Karlsruher Virtueller Katalog = The Karlsruhe Virtual Catalogue (KVK), [online] <https://kvk.bibliothek.kit.edu/> [dostęp 28.10.2024].

International Music Scores Library Project, [online] <https://imslp.org/wiki/Ricordi> [dostęp 22.11.2024].

Répertoire International des Sources Musicales (RISM) – Catalog, [online] <https://opac.rism.info/index.php?id=4&L=0> [dostęp 22.11.2024].

Staatsbibliothek zu Berlin, [online] <https://lbsbb.gbv.de/DB=1/XMLPRS=N/PPN?PPN=1049128079> [dostęp 28.10.2024].